

HØJESTERETS KENDELSE

afsagt fredag den 25. februar 2022

Sag 92/2021

Anklagemyndigheden

mod

T

(advokat Martin Utiger)

I tidligere instanser er afsagt kendelse af Retten i Hillerød den 18. juni 2021 (8-4505/2020) og af Østre Landsrets 25. afdeling den 28. juni 2021 (S-1715-21).

I påkendelsen har deltaget tre dommere: Poul Dahl Jensen, Michael Rekling og Jens Kruse Mikkelsen.

Påstande

T har nedlagt påstand om ophævelse af landsrettens kendelse.

Anklagemyndigheden har nedlagt påstand om stadfæstelse.

Sagsfremstilling

T blev ved anklageskrift af 14. september 2020, samt tillægsanklageskrifter af 16. februar, 12. april og 21. juli 2021 tiltalt i 12 forhold, heraf bl.a. seks forhold vedrørende overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, ved at have overfaldet personale på opholdsstedet X, hvor han boede, og et forhold vedrørende røveri efter straffelovens § 288, stk. 1, nr. 2, jf. til dels § 21.

Sagen var berammet til hovedforhandling den 11. og 12. maj 2021.

Kriminalforsorgen blev ved brev af 20. december 2020 anmodet om at udarbejde en personundersøgelse i medfør af retsplejelovens § 808. Ved brev af 17. januar 2021 meddelte kriminalforsorgen imidlertid, at det ikke havde været muligt at udarbejde en sådan. Det fremgår af

udtalelsen bl.a., at det ikke var lykkedes at gennemføre en sammenhængende samtale, da T fremstod uengageret, umotiveret og ligeglad med det hele. Det fremgår endvidere af udtalelsen, at personalet på opholdsstedet X, hvor T opholdt sig, havde oplyst, at han var meget vanskelig at håndtere i dagligdagen.

Den 1. maj 2021 blev T akutindlagt på Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center i Glostrup. I den forbindelse sendte ledende overlæge Sophia Lindeberg en udtalelse af 9. maj 2021 til Ts forsvarer. Af udtalelsen fremgår bl.a.:

”T er aktuelt indlagt på Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center i Glostrup, Intensivt Døgnafsnit, afsnit B204.

T blev indlagt d. 1/5-2021 på Akutafsnit, B205, BUC Glostrup og blev overflyttet til B204 d. 5/5-2021.

T er kendt med diagnosen skizotypisk sindslidelse (uden specifikation), og han blev indlagt grundet forværring i psykotiske symptomer i form af forvirring, aparte adfærd, isolationstendens og usammenhængende vrangforestillinger. Der har været mistanke om medicinsvigt op til indlæggelsen.

Ts tilstand er ikke væsentligt forbedret under indlæggelsen og T observeres fortsat forvirret, kaotisk og psykotisk. T er svært præget af sin tilstand, han vurderes tankeforstyrret og kognitivt negativt påvirket og hans funktionsniveau er aktuelt meget lavt.

Det vurderes på baggrund af ovenstående, at Ts aktuelle tilstand gør, at han ikke er i stand til at møde op i retten i uge 19 og deltage i de planlagte retsmøder.”

Retten i Hillerød aflyste på den baggrund den berammede hovedforhandling.

Anklagemyndigheden anmodede herefter Retten i Hillerød om, at T blev mentalundersøgt ambulant i medfør af retsplejelovens § 809, stk. 1, samt om, at der i medfør af retsplejelovens § 810 blev afsagt kendelse om, at Retspsykiatrisk Klinik kunne rette henvendelse til pårørende eller andre privatpersoner med henblik på at tilvejebringe oplysninger til brug for mentalundersøgelsen.

T ønskede ikke at medvirke til en mentalundersøgelse. Om baggrunden for hans manglende medvirken til personundersøgelsen oplyste han, at han på det tidspunkt ikke vidste, hvad en personundersøgelse var, men at han nu var indstillet på at samarbejde med kriminalforsorgen.

Retten i Hillerød afsagde den 18. juni 2021 kendelse i sagen. Af rettens begrundelse fremgår bl.a.:

”Af brev af 9. maj 2021 fra Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center i Glostrup til tiltaltes forsvarer fremgår, at tiltalte den 1. maj 2021 blev indlagt akut på centeret, og at tilstanden hos tiltalte, der er kendt med diagnosen skizotypisk sindslidelse, ikke var væsentligt forbedret under indlæggelsen, og at han fortsat blev observeret som forvirret, kaotisk og psykotisk.

Centeret vurderede, at tiltalte var svært præget af sin tilstand, tankeforstyrret og kognitivt negativt påvirket, ligesom hans aktuelle funktionsniveau var meget lavt. Centeret vurderede, at tiltalte ikke var i stand til at møde i retten i sin aktuelle tilstand.

Retten aflyste hovedforhandlingen, der var fastsat til den 11. og 12. maj 2021, under hensyn til tiltaltes tilstand.

Tiltalte har under sagen ikke samtykket til udarbejdelse af mentalundersøgelse.

Retten finder herefter på baggrund af de lægelige oplysninger i sagen samt karakteren og omfanget af tiltalen, at det er af betydning for sagens afgørelse, at tiltalte bliver mentalundersøgt ambulant, jf. retsplejelovens § 809, stk. 1.

Retten finder videre på baggrund af tiltaltes manglende samtykke til udarbejdelse af mentalundersøgelse, at det er af væsentlig betydning for sagens afgørelse, at Retspsykiatrisk Klinik kan rette henvendelse til tiltaltes pårørende eller andre privatpersoner med henblik på at tilvejebringe oplysninger til brug for en mentalundersøgelse.”

Østre Landsret stadfæstede ved kendelse af 28. juni 2021 byrettens afgørelse. Af landsrettens kendelse fremgår bl.a.:

”Landsretten er enig i byrettens resultat og begrundelsen herfor. Det i kæreskriftet anførte kan ikke føre til en anden vurdering.

Landsretten stadfæster derfor byrettens kendelse.”

Retsgrundlag

Retsplejelovens § 809 og § 810 lyder:

”§ 809. Sigtede skal underkastes mentalundersøgelse, når dette findes at være af betydning for sagens afgørelse. Hvis han ikke udtrykkeligt samtykker i undersøgelsen, kan denne kun finde sted efter retskendelse. Er sigtede udeblevet fra et retsmøde trods lovlig indkaldelse og uden dokumenteret lovligt forfald, kan retten uden sigtedes tilstedeværelse bestemme, at sigtede skal underkastes mentalundersøgelse. Det skal fremgå af

indkaldelsen til retsmødet, at udeblivelse uden dokumenteret lovligt forfald kan medføre, at retten træffer bestemmelse om mentalundersøgelse. Er sigtede fængslet, kan han ikke mentalundersøges uden rettens bestemmelse.

Stk. 2. Findes det påkrævet, at sigtede indlægges til mentalundersøgelse på hospital for sindslidende, i institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller i anden egnet institution, træffer retten ved kendelse bestemmelse herom.

§ 810. Såfremt sigtede ikke samtykker i, at der søges tilvejebragt oplysninger om hans personlige forhold ved henvendelse til hans pårørende eller andre privatpersoner, kan dette kun ske, hvis retten finder det af væsentlig betydning for sagens afgørelse og ved kendelse træffer bestemmelse herom. Er sigtede udeblevet fra et retsmøde trods lovlig indkaldelse og uden dokumenteret lovligt forfald, kan retten afsige kendelse efter 1. pkt. uden sigtedes tilstedeværelse. Det skal fremgå af indkaldelsen til retsmødet, at udeblivelse uden dokumenteret lovligt forfald kan medføre, at retten afsiger kendelse som nævnt i 2. pkt.”

Bestemmelserne fik i alt væsentligt deres nuværende indhold ved lov nr. 139 af 31. marts 1960 om ændring i lov om rettens pleje (Personundersøgelser i straffesager m.v.), hvor bestemmelserne blev indsat i retsplejeloven som § 800 b og § 800 c. Af bestemmelsernes forarbejder (Folketingstidende 1959-60, tillæg A, lovforslag nr. L 160, sp. 2906), fremgår bl.a., at lovforslaget i det væsentlige byggede på indstillingerne i betænkning nr. 82/1953 om forsorgsdomme og betingede domme, samt betænkning nr. 149/1956 om de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager. Særligt om den foreslåede § 800 c (nu § 810) fremgår af de specielle bemærkninger til lovforslaget bl.a. (a.st. sp. 2909):

”Reglens formål er en beskyttelse mod forstyrrelse af sigtedes forhold til familie, arbejdsgivere m.v.; at sigtede ved en tilståelse har bragt skyldspørgsmålet på det rene, synes ikke at kunne begrunde, at denne beskyttelse bortfalder.”

Af de forudgående overvejelser i betænkning nr. 149/1956 fremgår bl.a. (s. 20-21):

”Fra lægelig side fremhæves betydningen af, at der foreligger oplysninger, der gør det muligt for lægen at danne sig et billede af den sigtedes miljø såvel i barndommen som senere i livet. I overensstemmelse hermed er miljøet ... nævnt blandt de forhold, om hvilke der bør indhentes oplysninger.

...

Det fremhæves i cirkulæreudkastet, at den sigtede selv er den vigtigste kilde til oplysninger om hans personlige og sociale forhold. Der skal således først foretages afhøring af den sigtede herom, og kun i det omfang, hvori det skønnes nødvendigt at supplere de herved fremkomne oplysninger, skal der rettes henvendelse til andre.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang der bør indhentes oplysninger om den sigtede fra hans (nuværende og eventuelle tidligere) ægtefælle, hans slægtninge, omgangskreds m.v., frembyder betydelige vanskeligheder. På den ene side er det klart, at der i mange tilfælde ad denne vej vil kunne fremskaffes oplysninger, der er af stor værdi for den retspsykiatriske undersøgelse. På den anden side kan en sådan henvendelse have til følge, at personer eller kredse, der ellers ikke ville have fået kendskab til straffesagen, nu gøres bekendt med denne, at den sigtede mister et arbejde, som han måske ellers havde kunnet bevare, at han „fryses ud“ af sin bekendtskabskreds, eller at der på anden måde sker forstyrrelse af hans forhold. Modsætningen mellem diskretionshensynet og hensynet til at fremskaffe så udførlige oplysninger som muligt er i øvrigt ikke særegen for de straffesager, hvori der foretages mentalundersøgelse. Den træder frem i alle straffesager, der ikke er af en så bagatelagtig karakter, at tilvejebringelse af oplysninger om den sigtedes personlige og sociale forhold skønnes overflødig. Den løsning af dette problem, som foreslås i cirkulærekastet og omtales nærmere i det følgende, tager direkte kun sigte på det område, som kommissionen i øvrigt beskæftiger sig med, men man skal dog fremhæve, at adgangen til at indhente oplysninger til brug for en mentalundersøgelse ikke bør være mere begrænset end adgangen til at indhente tilsvarende oplysninger alene til brug for de juridiske myndigheder. Kommissionens forslag hviler derfor på den forudsætning, at adgangen til at tilvejebringe personlige oplysninger i straffesager undergives en almindelig regulering efter de samme grundsynspunkter, som kommissionen har anlagt. Disse stemmer overens med den regel, som er foreslået i det i straffelovskommissionens betænkning om forsørgsdomme og betingede domme indeholdte lovudkast § 60.

Efter kommissionens opfattelse bør den sigtede altid have lejlighed til, forinden der rettes henvendelse til privatpersoner i det omhandlede øjemed, at udtale sig om, hvorvidt han har noget at indvende herimod. Uden den sigtedes samtykke bør henvendelse til hans pårørende m.v. i al fald kun ske, såfremt dette i det enkelte tilfælde findes magtpåliggende af hensyn til mentalundersøgelsens gennemførelse, og der efter samtlige foreliggende omstændigheder ikke skønnes at burde tillægges den sigtedes vægring afgørende vægt.

Det vil ikke være muligt udtømmende at angive de hensyn, der bør tages i betragtning ved udøvelsen af det heromhandlede skøn, men visse retningslinier kan trækkes op. For så vidt man kan gå ud fra, at den person, til hvem henvendelsen agtes rettet, på forhånd er bekendt med sagen, er der som regel ikke større betænkeligheder. I modsat fald må man forsøge at skønne over, om de oplysninger, den pågældende vil kunne give, må antages at være af en sådan værdi, at der er grund til at sætte sig ud over diskretionshensynet. Der bør herved blandt andet lægges vægt på karakteren af de sigtelser, sagen vedrører. Hvis den sigtede alene ventes idømt en betinget straf eller en kortvarig ubetinget frihedsstraf, vil der ofte være gode muligheder for, at han kan bevare sit arbejde og i det hele undgå den sociale deroute, som erfaringsmæssigt hyppigt følger efter en straffedom. I sådanne tilfælde er det af ganske særlig vigtighed, at disse muligheder ikke forspildes eller forringes som følge af manglende diskretion fra myndighedernes side. Hertil kommer, at betydningen af at have udførlige personlige oplysninger regelmæssig er størst i tilfælde, hvor den sigtede ventes idømt en frihedsstraf af længere varighed eller undergivet anden form for frihedsberøvelse.

Det er af væsentlig betydning, hvem det skal påhvile at udøve skønnet over, hvorvidt personlige oplysninger mod den sigtedes vilje skal indhentes. Under de nuværende forhold tilvejebringes disse oplysninger formentlig rutinemæssigt af politiet eller den, der foretager den i straffelovens § 56 omhandlede undersøgelse. Selv om der utvivlsomt i mange tilfælde ved fremskaffelsen vises takt og forståelse af sigtedes vanskeligheder, er denne ordning dog ikke betryggende.

Hensynet til at beskytte den sigtede kunne tale for en kompetenceordning, hvorefter henvendelser af den omhandlede art i alle tilfælde, hvor den sigtedes samtykke ikke har kunnet opnås, forudsætter en retsafgørelse. Selv om det må antages, at det kun undtagelsesvis vil blive nødvendigt at indhente personlige oplysninger mod den sigtedes vilje, mener kommissionen imidlertid, at det er forsvarligt at nøjes med den i cirkulæreudkastet foreslåede regel, hvorefter afgørelsen kun, når den sigtede nægter sig skyldig i den lovovertrædelse, sigtelsen vedrører, skal være henlagt til retten. I disse tilfælde, hvor det henstår som usikkert, om sigtede senere vil blive anset skyldig i lovovertrædelsen, er der særlig grund til at beskytte ham mod uønskede indgreb i hans personlige forhold. I tilståelsessager vil det derimod efter kommissionens opfattelse være forsvarligt, at afgørelsen ikke træffes af retten, men af en overordnet politimand – eventuelt af den undersøgende læge personlig eller en overordnet funktionær inden for den institution, hvortil indhentningen af de personlige oplysninger måtte blive henlagt...”

Overvejelserne i betænkning nr. 149/1956 blev, som det fremgår, udmøntet i et udkast til cirkulære til politiet og anklagemyndigheden angående mentalundersøgelser i straffesager, der er optrykt som bilag B til betænkningen. Af cirkulæreudkastet fremgår om adgangen til at tilvejebringe oplysninger ved henvendelse til sigtedes pårørende m.fl., jf. nu retsplejelovens § 810, bl.a. (s. 121):

”Nægter den sigtede at give sit skriftlige samtykke, bør henvendelse til hans pårørende m.v. kun ske, såfremt dette i det enkelte tilfælde findes magtpåliggende af hensyn til mentalundersøgelsens gennemførelse, og der efter samtlige foreliggende omstændigheder ikke skønnes grund til at tillægge den sigtedes vægring afgørende vægt. Ved afgørelsen heraf vil der navnlig være at tage hensyn til, om de personer, til hvem henvendelse agtes rettet, må antages på forhånd at være bekendt med den mod den sigtede rejste sag, samt til sigtelsens beskaffenhed, således at der i sager angående alvorligere forbrydelser lægges særlig vægt på at fremskaffe så udførlige personlige oplysninger som muligt, medens diskretionshensynet bør træde mere i forgrunden, hvis sagen kan ventes afgjort med en frihedsstraf af kortere varighed.”

Retsplejelovens § 810 blev ændret ved lov nr. 1169 af 8. juni 2021, hvor bestemmelsens 2. og 3. pkt. om udeblivestilfælde blev indsat. Af forarbejderne til lovændringen fremgår bl.a. af de specielle bemærkninger (Folketingstidende 2020-21, tillæg A, lovforslag nr. L 212, s. 65):

”Med de foreslåede regler udvides mulighederne for i sigtedes fravær at træffe afgørelse om, at der kan rettes henvendelse til sigtedes pårørende og andre privatpersoner. Der er derimod ikke tilsigtet nogen ændringer i, hvornår der kan rettes henvendelse til sigtedes pårørende eller andre privatpersoner, jf. retsplejelovens § 810, 1. pkt., der ikke foreslås ændret.”

Anbringender

T har anført navnlig, at han ikke skal mentalundersøges, da han ønsker at samarbejde med kriminalforsorgen om, at der udarbejdes en personundersøgelse i medfør af retsplejelovens § 808. Når personundersøgelsen bliver udarbejdet, vil der som i alle andre straffesager være mulighed for, at kriminalforsorgen ved deres speciallægekonsulent selvstændigt vurderer, hvorvidt det er nødvendigt, at han efterfølgende bliver pålagt en mentalundersøgelse.

Der er ikke et tilstrækkeligt lovgrundlag for mentalundersøgelse af ham, da sigtelsen mod ham ikke har den grovhed og kriminalitetsart, som er omfattet af pligten til mentalundersøgelse, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5, som har til formål at beskytte frihed og sikkerhed imod vilkårlige indgreb, samt artikel 3 og 8.

Der foreligger ikke tilstrækkelige lægelige oplysninger til, at det kan fastslås, at han har den påståede skizotypiske lidelse. Anklagemyndigheden er tidligere blevet opfordret til at fremlægge de lægelige udtalelser vedrørende ham, men disse er ikke blevet fremlagt i sagen.

Anklagemyndigheden har anført navnlig, at vurderingen af, om mentalundersøgelse skal foretages, beror på en samlet vurdering af en række forskellige oplysninger om Ts personlige forhold. Der kan ikke af ordlyden af bestemmelsen i § 809, stk. 1, eller af forarbejderne hertil udledes et krav om, at der i almindelighed skal iværksættes en personundersøgelse efter § 808, eller at der bør foreligge en udtalelse fra kriminalforsorgens speciallægekonsulent, før der kan træffes beslutning om mentalundersøgelse.

Der foreligger i nærværende sag tilstrækkelige lægelige oplysninger, der indikerer et behov for mentalundersøgelse, idet udtalelsen af 9. maj 2021 fra ledende overlæge på Glostrup Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center udgør fuldt tilstrækkelig lægelig dokumentation for, at der helt åbenbart er et behov for mentalundersøgelse. Af udtalelsen fremgår således, at T aktuelt var indlagt på Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center i Glostrup, at han er kendt med diagno-

sen skizotypisk sindslidelse, at han blev indlagt grundet forværring i psykotiske symptomer i form af forvirring, aparte adfærd, isolationstendens og usammenhængende vrangforestillinger, og at han under indlæggelsen blev observeret forvirret, kaotisk og psykotisk.

T kan således være omfattet af straffelovens § 16 eller § 69, og det er derfor af betydning for sagens afgørelse, at han underkastes en mentalundersøgelse.

Både de lægelige oplysninger i sagen og karakteren og omfanget af tiltalen tilsiger, at T bliver mentalundersøgt ambulant, jf. retsplejelovens § 809, stk. 1. Der er navnlig ikke tale om bagatelagtig kriminalitet, eller kriminalitet, der alene kan forventes straffet med bøde, idet T er tiltalt i 12 forhold, heraf bl.a. seks forhold vedrørende overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, ved at have overfaldet personale på døgninstitutionen X, hvor han boede, og et forhold vedrørende røveri efter straffelovens § 288, stk. 1, nr. 2, jf. til dels § 21.

Betingelserne er til stede for at afsige kendelse efter retsplejelovens § 810 om, at Retspsykiatrisk Klinik kan rette henvendelse til tiltaltes pårørende eller andre privatpersoner med henblik på at tilvejebringe oplysninger til brug for mentalundersøgelsen, idet det af kriminalforsorgens udtalelse af 17. januar 2021 fremgår, at det ikke var muligt at få en sammenhængende samtale med T, som fremstod uengageret, umotiveret og ligeglad med det hele, og at personalet på X oplyste, at tiltalte var meget vanskelig at håndtere i dagligdagen.

Der er eksempler i praksis på, at landsretterne stiller krav om at få oplyst, hvem af tiltaltes pårørende og andre privatpersoner der skal rettes henvendelse til, og hvilke oplysninger der herved ønskes tilvejebragt fra disse til brug for mentalundersøgelsen, jf. f.eks. UfR 2020.463 V og TfK 2021.719 Ø. Der kan imidlertid ikke i forarbejderne til retsplejelovens § 810 indfortolkes et krav om, at retten ved udøvelsen af skønnet skal have mere specifikke oplysninger om, hvilke konkrete personer der agtes rettet henvendelse til, og hvilke oplysninger disse formodes at kunne bidrage til mentalundersøgelsen med.

Højesterets begrundelse og resultat

T er tiltalt i 12 forhold, herunder seks forhold angående overfald og et forhold vedrørende røveri. Han har tidligere nægtet at medvirke til gennemførelsen af en personundersøgelse efter retsplejelovens § 808. Han blev den 1. maj 2021 akutindlagt på Børne- og Ungdomspsykia-

trisk Center i Glostrup. Det fremgår af oplysninger fra centeret bl.a., at T er kendt med diagnosen skizotypisk sindslidelse, at han blev indlagt grundet forværring i psykotiske symptomer i form af forvirring, aparte adfærd, isolationstendens og usammenhængende vrangforestillinger, og at der har været mistanke om medicinsvigt op til indlæggelsen. Det fremgår også, at centeret vurderede, at T var svært præget af sin tilstand, tankeforstyrret og kognitivt negativt påvirket, ligesom hans aktuelle funktionsniveau var meget lavt, og at T ikke var i stand til at møde i retten i sin aktuelle tilstand.

Højesteret tiltræder under disse omstændigheder, at det er af betydning for sagens afgørelse, at T underkastes en ambulat mentalundersøgelse, jf. retsplejelovens § 809.

Det, som T har anført om, at han nu ønsker at samarbejde med kriminalforsorgen om udarbejdelsen af en personundersøgelse efter retsplejelovens § 808, samt det anførte om artikel 3, 5 og 8 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, kan ikke under de foreliggende omstændigheder føre til et andet resultat.

Anklagemyndighedens anmodning i medfør af retsplejelovens § 809, stk. 1, tages derfor til følge.

Henset til, at det ikke er oplyst, hvem af sigtedes pårørende og hvilke andre privatpersoner der skal rettes henvendelse til, og hvilke oplysninger, der herved ønskes tilvejebragt fra disse til brug for mentalundersøgelsen, finder Højesteret, at betingelserne for at træffe afgørelse efter retsplejelovens § 810 ikke er opfyldt på det foreliggende grundlag.

Anklagemyndighedens anmodning i medfør af retsplejelovens § 810 tages derfor ikke til følge.

Thi bestemmes:

T skal mentalundersøges ambulant.

Anklagemyndighedens anmodning om, at det tillades Retspsykiatrisk Klinik at rette henvendelse til Ts pårørende eller andre privatpersoner med henblik på at tilvejebringe oplysninger til brug for mentalundersøgelsen, tages ikke til følge.